

Ganzentellingen in Nederland in het seizoen 1980/81

Geese counts in the Netherlands in 1980/81

GANZENWERK GROEP NEDERLAND

Onder invloed van vroeg invallende kou kwamen al vanaf begin november 1980 grote aantallen ganzen naar West-Europa. Korte koudeperiodes in de loop van de winter zorgden ervoor dat de meeste vogels in ons land bleven en dat er regelmatig vanuit Noordoost-Europa aanvulling plaatsvond. De resultaten onderstrepen eens te meer de grote betekenis van Nederland voor overwinterende ganzen. Voor enkele soorten werden topaantallen vastgesteld (tabel 1) die de meest recente populatieschattingen overtreffen!

Tabel 1. Seizoenmaxima en percentage eerstejaars in 1980/81. Peak numbers and juvenile percentages in 1980/81.

Soort Species	Maximum	%
Rietgans <i>Anser fabalis</i>	103 000 (jan)	—
Kleine Rietgans <i>A. brachyrhynchus</i>	18 500 (feb)	—
Kolgans <i>A. albifrons</i>	250 000 (jan)	30.5
Grauwe Gans <i>A. anser</i>	37 000 (okt)	—
Brandgans <i>Branta leucopsis</i>	48 000 (jan)	22.0
Rotgans <i>B. bernicla</i>	54 000 (mei)	0.0

Het weer in het seizoen 1980/81

Aan de hand van gegevens uit de maandelijkse overzichten van het KNMI is het volgende overzicht samengesteld. September was vrij droog, de temperaturen lagen iets boven normaal. Oktober was vrij koud en nat. November was koud. Op 29 november begon een vorstperiode die aanhield tot 9 december, hoewel de gemiddelde dagtemperatuur van 2 tot 7 december boven het vriespunt lag. In die periode vielen verschillende sneeuwbuien maar van sneeuw die bleef liggen was geen sprake. Na 31 december was het overwegend zacht. Januari was zacht; er viel neerslag, waaronder af en toe sneeuw die echter slechts kort bleef liggen. De eerste decade van februari was ook zacht. De periode 11-26 februari was koud met lichte tot matige vorst, het daggemiddelde lag op vier dagen iets boven de 0 °C. Vanaf 27 februari steeg de temperatuur, maar de doorbraak naar zacht weer kwam pas op 7 maart. Bovendien was het nat en somber. De overwegend zuidwestelijke wind zal het vertrek van enkele soorten (b.v. Kolgans) versneld hebben. April was droog en de eerste helft drie graden warmer dan de tweede helft. Vanaf 6 mei was het vrij warm, op enkele dagen in de laatste decade na.

Rietgans *Anser fabalis*

De eerste waarneming betrof 15 Rietganzen in de Grevelingen op 10 oktober 1980. De korte koude-inval van begin november had nauwelijks invloed op het aantal Rietganzen; rond het midden van die maand werd een landelijk totaal van 522 geteld.

De felle koudegolf in de eerste week van december bracht wel grote aantallen Rietganzen naar West-Europa. Op 6 december vond er een spectaculaire vorst-rush plaats. Er trokken vele duizenden Rietganzen in westelijke richting over het rivierengebied. De volgende dag waren er ruim 10 000 aanwezig in de omgeving van De Bijland bij Lobith. Hoe omvangrijk de verplaatsingen wel geweest waren, bleek toen tijdens de telling rond 15 december ruim 91 000 Rietganzen werden geteld! Vooral in het Deltagebied (45 000), in de IJsselmeerpolders (25 000) en langs de Grote Rivieren (14 000) waren Rietganzen talrijk. Na half januari verminderden de aantallen in het zuidwesten van Nederland ten gunste van die langs de Grote Rivieren en in de noordelijke provincies. De januari-telling leverde een aantal van 103 000 Rietganzen op, waarvan de meeste verbleven in het Deltagebied (30 500), het rivierengebied (26 000) en in de IJsselmeerpolders (23 500).

Rond midden februari bleek er een verschuiving naar het oosten en het noorden te hebben plaatsgevonden. Waren er omstreeks 15 februari in het Deltagebied nog slechts 12 000, langs de Grote Rivieren werden er toen meer dan 40 000 geteld. In de noordelijke provincies werden nu ruim 14 000 Rietganzen gesignaleerd, een vermindering trad op in de IJsselmeerpolders tot 11 000. Tussen 25 februari en 1 maart vertrokken grote aantallen Rietganzen. De telling van half maart leverde nog 3600 op. Er verbleef toen o.a. nog een groep van 2000 Rietganzen in de Polder de Ronde Hoep onder Amsterdam.

Samenstelling van de populatie. Het overgrote deel van de Rietganzen bestond weer uit vogels van de toendravorst *rossicus*. Met name in het

Deltagebied en in de IJsselmeerpolders werd nagenoeg uitsluitend deze ondersoort aangetroffen. In het rivierengebied waren echter ook zeer veel Taigarietganzen *A.f. fabalis* aanwezig.

De november-telling leverde alleen voor de Groote Peel 48 Taigarietganzen op. Anders dan *rossicus* reageerde *fabalis* nauwelijks op de koude-inval van begin december. De 1950 exemplaren die rond midden december geteld werden, verbleven vooral in de vaste gebieden in Drenthe (206), Overijssel (370), Noord-Brabant (125) en Limburg (1020). Rond de jaarwisseling zijn er veel Taigarietganzen naar Nederland gekomen, mogelijk ten gevolge van de winterse situatie in Scandinavië.

De januari-telling toont een sterke overeenkomst met het beeld van januari 1979. Er werden in ons land 13 600 Taigarietganzen geteld, met opvallende concentraties in ZO-Friesland (2000), Drenthe (4050) en langs de Grote Rivieren (5200). In de tweede helft van januari 1981 arriveerden nog meer „Taigavogels” in ons land. Een deel van deze plaatselijke toeneming komt zeker voor rekening van vogels die zich binnen Nederland verplaatst hadden. Maar dat er ook sprake was van een reële vermeerdering blijkt uit de resultaten van de februari-telling, waarbij bijna 18 000 Taigarietganzen werden vastgesteld. We zien hier dus een seizoenbeeld dat afwijkt van dat van *rossicus*, die vroeg arriveerde, in januari de top bereikte en in februari een aantalsdaling te zien gaf.

In februari hielden zich vooral Taigarietganzen op in Drenthe (6100) en langs de Grote Rivieren (5200). In Friesland werd een vermindering vastgesteld, maar daar tegenover staat een stijging in Groningen, Drenthe en Overijssel. Ook in de Groote Peel waren in februari c. 1000 vogels meer dan een maand tevoren.

Bijzonderheden. Het natte najaar van 1980 dat gevolgd werd door een vroege vorstinval, heeft een grote invloed gehad op het voedselaanbod van de Rietganzen in deze winter. Op veel plaatsen was namelijk de oogst van aardappels en suikerbieten nog niet geheel beëindigd op het moment dat de vorst inviel. De Rietganzen troffen dan ook een groot aantal akkers met aardappelen en bieten aan die gedeeltelijk of niet gerooid waren. De hele winter door, maar vooral tijdens de koudeperiodes, hebben grote aantallen Rietganzen van dit voedselaanbod kunnen profiteren. In december en januari werden meer dan 70 000 Rietganzen aangetroffen op 15 bieten- en aardappelvelden in het Deltagebied, de Noord-oostpolder en langs de Nederrijn. Op sommige van deze velden concentreerden zich bijna alle Rietganzen uit de omgeving. Na half januari schakelden veel Rietganzen over op gras. In die

Tabel 2. Aantallen Rietganzen in Nederland in 1980/81. (Teldata rond het midden van iedere maand.) *Numbers of Bean Geese in the Netherlands in 1980/81.*

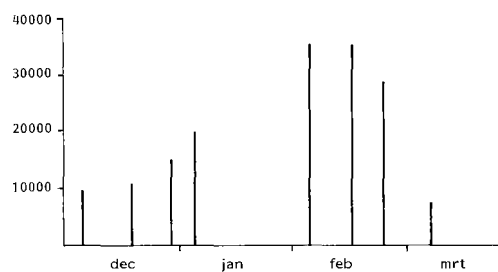
Regio Region ¹⁾	nov	dec	jan	feb	mrt
Noord-Nederland	390	2 447	15 200	10 350	377
Midden-Nederland	0	41 764	55 360	65 450	2 920
Zuid-Nederland	132	47 005	32 675	13 735	330
Totaal Total ²⁾	500	91 000	103 000	90 000	3 600

¹⁾ Noord-Nederland: Groningen, Friesland, Drenthe en Wieringermeer; Midden-Nederland: Overijssel, IJsselmeerpolders, Gelderland, Utrecht, zuidelijk deel Noord-Holland; Zuid-Nederland: Zuid-Holland, Zeeland, Noord-Brabant, Limburg; ²⁾ afgerond rounded

Tabel 3. Aantallen Taigarietganzen *A.f. fabalis* in Nederland in 1980/81. *Numbers of Bean Geese A.f. fabalis in the Netherlands in 1980/81.*

Regio Region ¹⁾	nov	dec	jan	feb	mrt
Noord-Nederland	0	217	6 090	8 110	93
Midden-Nederland	0	576	5 840	6 980	0
Zuid-Nederland	48	1 158	1 680	2 650	0
Totaal Total ²⁾	48	2 000	13 600	17 700	93

¹⁾ zie tabel 2 see table 2; ²⁾ afgerond rounded

Figuur 1. Aantalsverloop van Rietgans in het Nederlandse/Duitse Nederrijngebied in 1980/81. (Tussen 5 januari en 5 februari was door ongunstige weersomstandigheden geen volledige telling mogelijk.) *Numbers of Bean Geese in the Netherlands/Germany area in 1980/81.*

tijd vond een sterke aantalsstijging plaats in het Nederlands/Duitse Nederrijngebied (figuur 1).

In Noord-Holland en in de Utrechts/Hollandse plassengebieden worden de laatste jaren in toenemende mate Rietganzen aangetroffen. Zo verbleven er in januari en februari 1981 1700-2100 exemplaren in de Wieringermeerpolder. Ook terreinen rond Ankeveen namen verder in betekenis toe. Lange tijd pleisterden er enkele duizenden Rietganzen. De slaappleaats ligt hier in Hollandsch Ankeveen, terwijl belangrijke voedselterreinen worden gevormd door Heintjesrak- en Broekerpolder, Aetsveldsche Polder, Nieuwe Keverdijsche Polder en de Hilversumsche Meent.

Nieuwe ontwikkelingen deden zich voor in de omgeving van Nieuwkoop. Vanaf december tot in februari was een groep van 1500-2000 Riet-

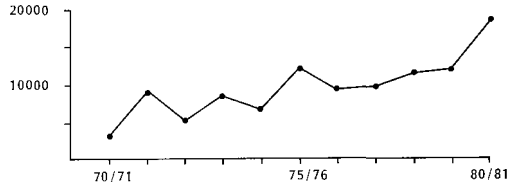
ganzen aanwezig, die de Nieuwkoopse Plas-
sen als slaappleaats gebruikten en in het polder-
land tussen Woerden/Bodegraven en Meije als-
mede bij Zegveld/Kamerik foerageerden.

L. M. J. van den Bergh

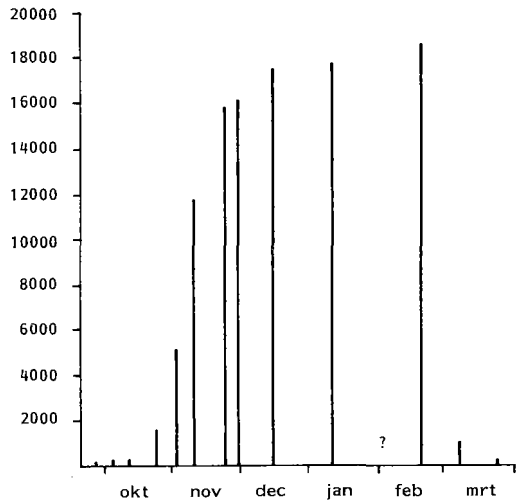
Kleine Rietgans *Anser brachyrhynchus*

In het vorige seizoen werd melding gemaakt van
een toenemende populatie Kleine Rietganzen.
Naast de optimistische Deense berichten van de
laatste jaren, gaven de aantallen op de Friese
pleisterplaatsen in de jaren zeventig ook een
stijging te zien (figuur 2). Vóór 1970/71 werd in
slechts drie winters een aantal van meer dan
10 000 exemplaren waargenomen: eenmaal aan
het eind van de jaren vijftig en tweemaal in de
jaren zestig. In de periode 1970-80 kon dat ook
al driemaal worden vastgesteld. Het groter wor-
dende aantal overwinterende Kleine Rietganzen
in Friesland en Vlaanderen kon in verband ge-
bracht worden met de toenemende Spitsbergen-
populatie. Uit de Deense tellingen bleek dat de
gehele populatie is gestegen van c. 18 000 vogels
in de jaren zeventig tot 27 000 in 1981 (M. Fog).
In 1980/81 werd de stijgende lijn doorgezet. Een
recordaantal van 17 750 vogels verbleef lange
tijd in Friesland. Als de aantallen uit Vlaande-
ren worden meegerekend, bedroeg het totale
aantal half december 21 000; dat is 6000 bene-
den de populatieschatting.

De eerste Kleine Rietganzen werden al vroeg
uit Friesland gemeld, namelijk op 27 september
twee en op 4 oktober negen op de Steile Bank.
In de week daarop arriveerden steeds meer gan-
zen. Op 22 oktober overnachtten 1700 op de
Witte en Zwarte Brekken en op 25 oktober 450
op de Steile Bank. De eerste grotere aantallen
kwamen omstreeks 1 november. Die dag waren
er 5030 in de voedselterreinen rondom Oudega-
Heeg. De hoofdmacht verscheen iets later. Op
23 en 29 november werden er 16 000 geteld.
In december en januari was het aantal respectieve-
lijk 17 705 en 17 800 Kleine Rietganzen (figuur
3). Door mist mislukte de telling op 1 februari.
In de tweede week van februari werd aan het be-
gin van een vorstperiode geregeld trek in noord-
oostelijke richting waargenomen. In Denemar-
ken hielden zich in het weekend van 17/18 ja-
nuari nog 700 exemplaren op. Op 14/15 februari
was dit aantal 16 000 (M. & L. Schilperoort-
Huisman). Het is aannemelijk dat bijna alle Ne-
derlandse Kleine Rietganzen voor een korte pe-
riode naar Denemarken terugkeerden. Want op
22 februari leverde een telling in Friesland
18 500 vogels op. Deze waren kort daarna weer
vertrokken. De Deense televisie meldde de aan-
komst op de westkust van Jutland omstreeks 7

Figuur 2. Maximum aantallen van Kleine Rietgans in ZW-Friesland in 1970/71-1980/81. Peak numbers of Pink-footed Geese in SW. Friesland in 1970/71-1980/81.

Figuur 3. Aantalsverloop van Kleine Rietgans in ZW-Friesland in 1980/81. Numbers of Pink-footed Geese in SW. Friesland in 1980/81.

maart. Op 8 maart werden in Friesland nog 1560
exemplaren geteld, terwijl de laatste twaalf op
21 maart bij de Sondeler Leijen werden gezien.

Buiten Friesland werden alleen uit Zeeland
twee waarnemingen van meer dan 100 exemplaren
bekend: 22 december 174 bij Dreischor/Zonnemaire
en 17 januari 250 in De Poel bij Goes. Op de
pleisterplaats bij Damme (België) verbleven op
13 november 1400, op 23 november 3700 en tussen
25 december en 4 januari 1450 exemplaren. De
laatste 930 exemplaren vertrokken op 6 januari
(E. Kuyken). Samenvattend kan geconcludeerd
worden dat er in Friesland nog nooit eerder zoveel
Kleine Rietganzen zijn geteld. Ook bleven de
aantallen gedurende de hele winterperiode hoog.
In de meeste voorgaande jaren namen de
aantallen Kleine Rietganzen na december sterk af.

Ondanks de toegenomen aantallen bleef hun
verspreiding beperkt tot de bekende pleister-
plaatsen. Hoewel ook in Vlaanderen grote
aantallen werden opgemerkt, is het hoge aantal
uit de strenge winter 1978/79 daar een uitzondering
gebleken.

A. Timmerman Azn

Kolgans *Anser albifrons*

Na het invallen van de vorst op 29 november moeten in de eerste dagen van december veel Kolganzen ons land zijn binnengekomen. Op het Zwarte Meer werden op 4 december 2600 Kolganzen geteld en drie dagen later op het Kampereiland en in het zuiden van de Noordoostpolder minstens 10 000 stuks. De landelijke telling van 13-14 december resulteerde in een totaal van 120 000, terwijl 50 000 voor die tijd al hoog is. In het totaal ontbreken gegevens uit het rivierengebied, waar op de 18e 9300 vastgesteld werden. Het totaal in Nederland voor midden december mogen we dus wel op 130 000 houden.

Ook nu is gebleken dat kou aan het eind van november veel Kolganzen tot een vroeg vertrek uit oostelijk gelegen pleisterplaatsen (vooral DDR) aanzet. Voor de tweede helft van december zijn enige opmerkelijke tellingen beschikbaar. In De Ganzengouw (Zuidelijk Flevoland) op 21, 27 en 30 december respectievelijk 22 500, 28 000 en 40 000 en langs de Grote Rivieren op 28 december bijna 13 000.

In het tijdvak tot de midwintertelling hebben zich veel Kolganzen over ons land verplaatst. Op 9 januari waren enorme aantallen Kollen aanwezig in het westen van de Noordoostpolder (meer dan 150 000). Een dag later leverde een nauwkeurige telling het totaal van bijna 36 000 op. De visie is dat een groot deel van de Kolganzen zich vermoedelijk 's nachts naar elders verplaatst had, onder meer naar Friesland.

Het totaal van de midwintertelling (205 000) is te laag, omdat gegevens van Zeeland, Noord-Brabant en de Grote Rivieren ontbreken. In deze gebieden waren een week nadien de volgende aantallen aanwezig: 21 570, 12 610, 9970. Hieruit volgt dat het landelijk cijfer in de buurt van de 250 000 gelegen moet hebben.

In de weken tot de telling van 21-22 februari zijn nog enige gegevens vermeldenswaard: 8 februari Netterdense en Azewijnse Broek (Gld) 10 500; 7 februari Zwarte Meer 45 000; 15 februari Grote Rivieren 14 800.

De periode van 12 tot 26 februari was vrij koud, hetgeen een remmende invloed op de

wegtrek had; op 21-22 februari waren er nog 175 000 Kolganzen binnen onze grenzen. De grootste concentraties bevonden zich in de IJsseldelta, Friesland, de Noordoostpolder en in het rivierengebied.

Toen het aan het eind van de maand zachter weer werd, zette de trek sterk in. In het weekend van 14/15 maart was het totaal gedaald tot 45 000.

Leeftijdstellingen. Zoals gewoonlijk zijn gegevens over de verhouding tussen het aantal Kolganzen in volwassen en onvolwassen kleed verzameld. Van 6 december tot 26 februari werd onder 8000 Kolganzen 25% juvenielen vastgesteld. Tussen 12 en 20 maart bedroeg dat percentage bij 1478 onderzochte vogels 36. Dit is een gevolg van het feit dat jonge vogels gemiddeld later vertrekken dan volwassen vogels. In Engeland werd in februari een percentage juvenielen van 35 vastgesteld. Het is mogelijk dat dit hoge percentage veroorzaakt wordt doordat relatief veel families (met jongen) ver doortrekken (Philippona 1979). Het jongenpercentage van 11 dat Rainer Holz in de herfst en het begin van de winter bij 14 000 Kolganzen in de DDR vaststelde wijkt sterk af van het Nederlandse percentage. Een verklaring hiervoor is niet voorhanden.

Gegevens van andere landen. Uit tellingen in de DDR is gebleken dat de populatie Kolganzen zich daar in oktober en november kan opbouwen tot een peil dat niet ver onder de maximale waarden van Nederland ligt.

Blijkens een verslag van Rainer Holz (Greifswald) verbleven er medio november 1980 in de DDR minstens 170 000 Kolganzen. In de tijd dat er in Nederland voor het eerst veel Kolganzen arriveerden (begin december) werd in de DDR grote wegtrek geconstateerd.

In België zijn voor het gebied van Damme-Brugge de volgende tellingen van belang: 8 december 3500, 20 december gestegen tot 6500 (E. Kuyken). In Engeland werd het hoogste totaal in februari gevonden: 5700 (Ogilvie 1981).

J. Philippona

Tabel 4. Aantallen Kolganzen in Nederland in 1980/81. *Numbers of White-fronted Geese in 1980/81.*

Regio Region ¹⁾	13-15 dec	10-13 jan	21-22 feb	13-15 mrt
Noord-Nederland	13 320	89 850	52 090	14 140 ⁴⁾
Midden-Nederland	90 010 ²⁾	119 430 ³⁾	117 490	18 430
Zuid-Nederland	25 820	41 720 ³⁾	5 330	12 040
Totaal Total	129 000	251 000	175 000	44 600

¹⁾ zie tabel 2 *see table 2*; ²⁾ Grote Rivieren 18 dec geteld (9290 exemplaren); ³⁾ Grote Rivieren 17 jan geteld (9970 exemplaren); Zeeland 17 jan (21 570 exemplaren); Noord-Brabant 16 jan (12 610 exemplaren); ⁴⁾ Friesland 21 mrt geteld (7390 exemplaren)

Kolganzen, 18 januari 1980, Woudsend (Piet Zomerdijk). *White-fronted Geese Anser albifrons*.

Grauwe Gans *Anser anser*

In tabel 5 en 6 zijn de gegevens van de tellingen omstreeks het midden van de maand samengevat. De enorme concentratie van Grauwe Ganzen in Flevoland lijkt zich de laatste jaren wat meer te spreiden. Vooral in de herfst is het Lauwersmeer sterk in trek gekomen terwijl in het Deltagebied vooral het aantal in de winter is toegenomen.

In het seizoen 1980/81 werd het belangrijkste overwinteringsgebied van de continentale West-europese populatie van de Grauwe Gans, de Marismas van de Guadalquivir, geteisterd door enorme droogte. Er was in Zuid-Spanje in 1980 tot in november slechts 100 mm neerslag gevallen in plaats van de gebruikelijke 500 mm. Dank zij de waterregulatiewerken die de laatste twintig jaar zijn uitgevoerd, werken de Marismas niet meer als buffer die het water vasthoudt, maar vindt er een snelle afvoer naar zee plaats.

Deze geringe neerslag veroorzaakte dat de Marismas vrijwel compleet uitdroogden en de uitgestrekte biezenvelden voor het grootste deel afstierven. Er was dus veel minder voedsel beschikbaar en het gebied herbergde in de winter van 1980/81 dan ook 20 000 ganzen minder dan in de laatste jaren het geval was, namelijk 50 000 in plaats van 70 000. Hiervan werden 7-8000 ganzen bij de grenzen van het nationaal park geschoten. Twee tot drieduizend ganzen stierven wegens gebrek aan voedsel en verzwakte vogels werden soms een prooi van Wilde Zwijnen, terwijl vele duizenden ganzen hun heil elders zochten. (Aldus de mededelingen van Javier Castroviejo op de laatste IWRB vergadering.)

Als we de aantallen vergelijken met die van voorgaande jaren (tabel 6) dan ziet het er nog niet naar uit dat de ontwikkelingen in Zuid-Spanje veel invloed hebben op het aantalsverloop in ons land. Het hogere aantal in december

Tabel 5. Aantallen Grauwe Ganzen in Nederland in 1980/81. *Numbers of Grey-lag Geese in the Netherlands in 1980/81.*

Regio <i>Region</i> ¹⁾	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt
Noord-Nederland	3 500	9 000	7 500	520	1 000	2 250	2 250
Midden-Nederland	11 000	20 000	6 300	2 500	800	600	8 300
Zuid-Nederland	500	8 300	11 600	13 900	8 500	2 400	1 150
Totaal <i>Total</i> ²⁾	15 000	37 000	25 000	17 000	10 000	5 200	12 000

¹⁾ zie tabel 2 *see table 2*; ²⁾ afgerond *rounded*

Tabel 6. Aantallen Grauwe Ganzen in Nederland, 1975/76-1980/81. *Numbers of Grey-lag Geese in the Netherlands, 1975/76-1980/81.*

Seizoen <i>Season</i>	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt
1975/76	800	21 000	16 000	7 000	5 500	5 500	13 000
1976/77	4 000	19 000	32 000	10 000	12 000	7 000	12 000
1977/78	15 000	38 000	38 000	6 000	14 000	12 000	9 000
1978/79	12 000	28 000	22 000	3 000	4 000	3 500	20 000
1979/80	18 000	51 000	28 000	5 000	12 000	9 000	17 000
1980/81	15 000	37 000	25 000	17 000	10 000	5 200	12 000

zou eventueel kunnen worden veroorzaakt door terugtrek uit het zuiden maar de aantallen in januari en februari liggen weer op het gewone niveau. Het lagere aantal in maart kan veroorzaakt zijn door de afnemng van de populatie. Het is van belang de verdere ontwikkelingen te blijven volgen.

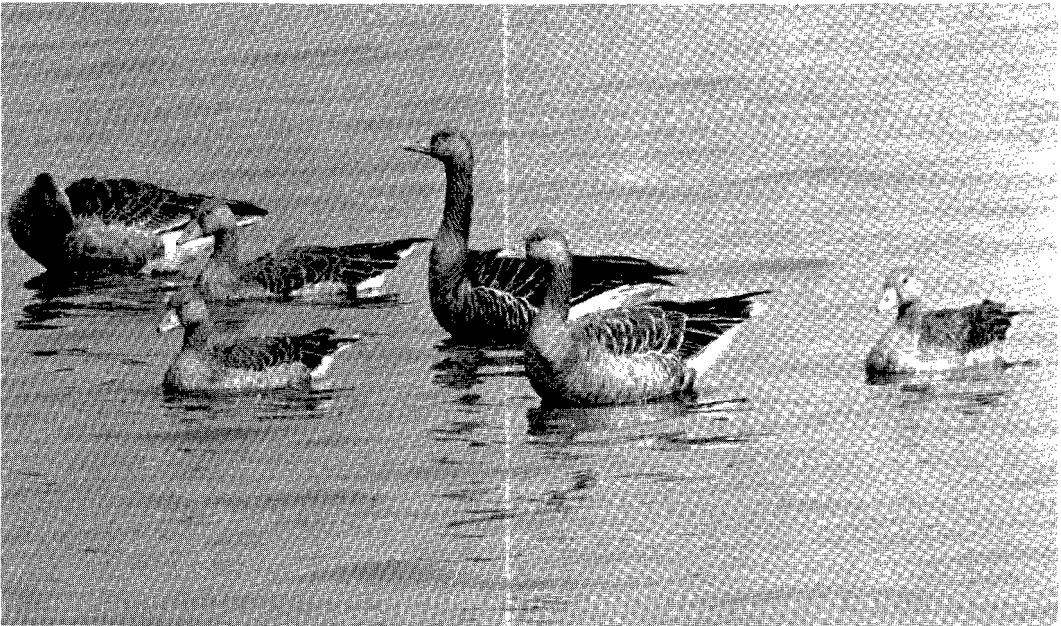
J. Rooth

Brandgans *Branta leucopsis*

De eerste grote groepen werden zoals gebruikelijk in het Lauwerszeegebied gezien: 2013 op 6 oktober. Gedurende oktober bleven de aantallen laag en op 25 oktober werden nog maar 4367 exemplaren geteld. Ook het seizoen-maximum was laag: slechts 20 300 Brandganzen op 10 november vergeleken met 38 700 in het voorgaande seizoen. Waarschijnlijk staan deze lagere aantallen in verband met het geleidelijk afnemen van zeekraal. Wel heeft de Brandgans zijn voedselkeuze aangepast aan de ontwikkeling van de begroeiing van de Lauwersmeer en gebruikt daar ook kweldergrassen, fioringras,

zeeaster, koolzaad en wintergraan (Prop & van Eerden 1981). De aantrekkelijkheid van de Lauwersmeer was echter vooral te danken aan de aanwezigheid van grote hoeveelheden zeekraal nabij zoet water. Ten gevolge van de steeds voortschrijdende ontzilting van de bodem wordt de zeekraalvegetatie verdrongen door grassen.

Blijkens de hoge aantallen Brandganzen op de Groningse en Friese kwelders in het eerste deel van het seizoen had dan ook een deel van de Brandganzen die normaal de Lauwersmeer bezoeken, nu de voorkeur gegeven aan andere gebieden (tabel 7). Het bezoek aan het Deltagebied werd door de situatie in de Lauwersmeer niet beïnvloed. Het aantalsverloop was daar gelijk aan dat in het voorgaande jaar en vertoonde het gebruikelijke beeld voor een zachte winter (figuur 4). Ook het bezoek in de overige streken van Nederland vertoonde geen opmerkelijke wijzigingen. Wel zijn de waarneming op 18 januari van 2000 Brandganzen op Ameland, waar zelden aantallen als deze worden gezien en de ongebruikelijk hoge aantallen in de IJsselmeer-

Grauwe Ganzen, 7 september 1979, Oostvaardersplassen (Piet Zomerdijs). *Grey-lag Geese Anser anser.*

Tabel 7. Aantallen Brandganzen in Nederland in 1980/81. *Numbers of Barnacle Geese in the Netherlands in 1980/81.*

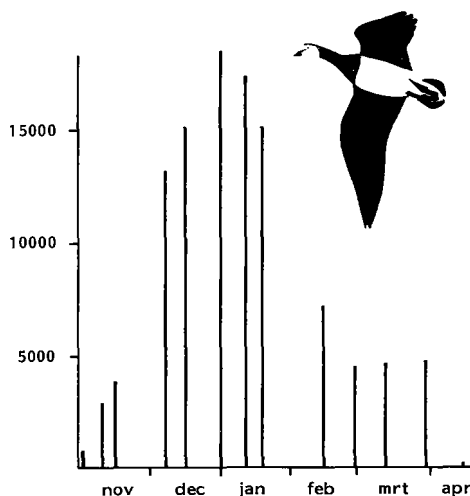
Gebied Area	8-16 nov	15 dec	10 jan	22 feb	7-15 mrt
Groningse en Friese kwelders	9 592	11 743	3 600	12	8 732
Lauwerszeegebied	20 317	7 069	4 860	6 400	1 059
Schiermonnikoog	> 3 000	> 3 500	3	?	3 865
Midden- en ZW-Friesland	4 301	4 500	12 845	21 181	11 583
IJsselmeerpolders	109	1 904	9 695	8 690	235
Deltagebied	3 700	15 200	17 330	7 150	3 690
Totaal Total ¹⁾	> 41 000	> 44 000	48 000	43 400	29 000

¹⁾ afgerond rounded

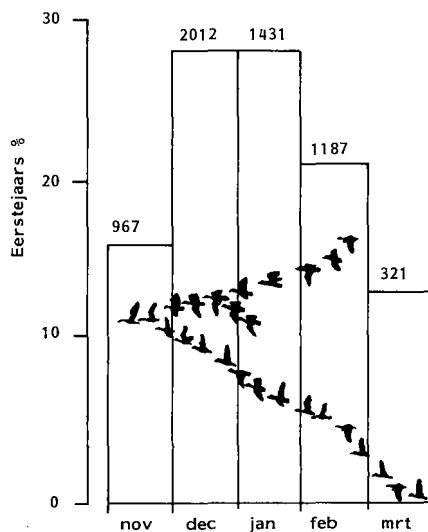
polders vermeldenswaard. Van deze polders trok vooral de Noordoostpolder hoge aantallen; op 9 januari werden daar zelfs 18 000 Brandganzen geteld.

Broedsucces. Voor de in Nederland overwinterende Russische populatie was 1980 een goed broedseizoen. Er werden 22% eerstejaars geteld onder 8490 onderzochte vogels. Het percentage eerstejaars in het Deltagebied was vrijwel gelijk aan dat in Noord-Nederland (tabel 8). In Noord-Nederland werden de tellingen van de eerstejaars vrijwel uitsluitend in november uitgevoerd. In de voorgaande winter werd daar in de loop van het seizoen een opvallende daling van het jongenaandeel geconstateerd (Ganzenwerkgroep 1981). Omdat in november juist het grootste deel van de populatie in Noord-Nederland verblijft, zijn de tellingen in november waarschijnlijk representatief voor de gehele populatie. In het Deltagebied werd het hoogste aandeel jongen geconstateerd in de periode dat de aantallen in de streek het grootst waren (figuur 5). Het landelijk gemiddelde van 22% voor 1980/81 is ongeveer gelijk aan het gemiddelde in de jaren zeventig (tabel 8). Het percentage in Noord-Nederland was toen lager dan in het Deltagebied: resp. 15 en 25. Het gemiddelde van 21% voor geheel Nederland werd berekend door per jaar het jongenpercentage te bepalen van *alle* onderzochte vogels zonder aan Noord-Nederland of aan het Deltagebied een bepaalde gewichtsfactor toe te kennen.

Totalen in Nederland. Na een teruggang aan het eind van de jaren zeventig, waarschijnlijk ten gevolge van twee slechte broedseizoenen (tabel 8), lijkt de populatie zich in 1980 weer wat te herstellen. In 1980/81 waren de maandtotalen voor Nederland duidelijk hoger dan in het voorgaande seizoen en zijn gemiddeld 5000 hoger dan de gemiddelde totalen per maand van de tweede helft van de jaren zeventig. Deze laatste zijn: nov 35 700, dec 39 000, jan 46 300, febr 35 400, mrt 24 200. Het maximumaantal van 1980/81 heeft echter nog niet het niveau van het midden van de jaren zeventig bereikt (figuur 6).

Figuur 4. Aantalsverloop van Brandganzen in het Deltagebied in 1980/81. *Numbers of Barnacle Geese in the Delta area in 1980/81.*

Figuur 5. Verloop van het percentage eerstejaars Brandganzen in het Deltagebied in 1980/81. *Juvenile percentages of Barnacle Geese in the Delta area in 1980/81.*

Tabel 8. Percentage eerstejaars Brandganzen in Nederland in 1970/71-1980/81. (Tussen haakjes het aantal onderzochte ganzen; gegevens betreffen zowel vangsten (zie Ebbinge in druk) als waarnemingen.) *Juvenile percentages of Barnacle Geese in the Netherlands in 1970/71-1980/81.*

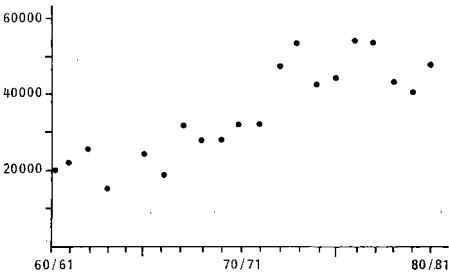
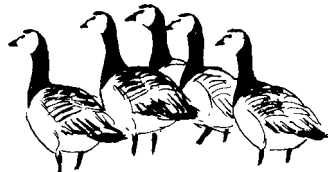
Seizoen Season	Noord-Nederland	Deltagebied	Totaal Total
1970/71	—	39 (758)	39
1971/72	—	4 (89)	4
1972/73	38 (53)	44 (208)	43
1973/74	11 (54)	36 (1 464)	35
1974/75	6 (988)	12 (826)	10
1975/76	31 (915)	33 (1 553)	32
1976/77	15 (2 635)	36 (1 309)	22
1977/78	5 (4 174)	—	5
1978/79	1 (8 296)	5 (1 072)	1
1979/80	17 (7 329)	18 (5 273)	17
1980/81	21 (2 087)	23 (6 403)	22
Gemiddeld Mean	15	25	21

Populatiegrootte. Tijdens de januari-telling verbleven er buiten Nederland alleen in Duitsland Brandganzen die tot de Russische populatie behoren, namelijk 216 (Ebbinge in druk). Te samen met het Nederlandse totaal voor die maand levert dit een populatiegrootte op van ruim 48 000. Combineren we een onvolledige Nederlandse telling van 29 maart (10 700) met de Duitse gegevens van die dag (36 000), dan komt het totaal van 47 000 opmerkelijk goed overeen met de januari-telling. Ook de overige Nederlandse tellingen (tabel 7) bevestigen dat de grootte van de populatie in 1980/81 boven de 40 000 Brandganzen lag. Tellingen in Rusland en Zweden daarentegen komen op wat lagere totalen uit: 36 000 op 7 mei en 37 000 op 18 mei, maar het is niet duidelijk hoe volledig de populatie toen geteld is.

C. M. Lok

Rotgans *Branta bernicla*

Voorkomen in het Nederlandse Waddengebied. Na het goede broedseizoen van 1979 had de populatie (Zwartbuik-)rotganzen een niveau van 170 000 bereikt. In de herfst van 1980 bleek dat, zoals wel vaker bij deze hoog-arctische soort voorkomt, het broedseizoen volkomen mislukt was: tussen de Rotganzen werden geen eerstejaars vogels waargenomen. Bij de januari-telling bleek de in West-Europa overwinterende populatie dan ook afgenomen te zijn tot 147 000 (A. K. M. St. Joseph).

Figuur 6. Maximum aantallen van Brandgans in Nederland in 1960/61-1980/81. *Peak numbers of Barnacle Geese in the Netherlands in 1960/61-1980/81.*

In 1980/81 werden er vijf complete tellingen in het Waddengebied georganiseerd (tabel 9). Half september werden op verschillende plaatsen de eerste enkelingen al waargenomen. Na een goed broedseizoen komen deze voorboden meestal twee weken later. Dank zij de zachte winter bleven er ruim 18 000 Rotganzen in het Waddengebied overwinteren. Dit is 12% van de wereldpopulatie en zowel relatief als absoluut een hoog aantal. Het voorjaar vertoont het karakteristieke beeld voor de Rotgans: een sterke stijging in maart en maximale aantallen begin mei.

B. S. Ebbinge

Voorkomen in Zuidwest-Nederland. De eerste Rotganzen in Zuidwest-Nederland werden dit seizoen op 20 september gezien. Het betrof twee vogels in het Veerse Meer en 50 in het Markiezaat (Bergen op Zoom). Daarna namen de aantallen snel toe. In oktober en november verbleven er respectievelijk 9200 en 12 300 Rotganzen in het Deltagebied. De belangrijkste gebieden waren toen het bekken van de Oosterschelde, het Mastgat-Krabbenkreekgebied, de Krammer en het Volkerak.

De overwinteringspopulatie lag in de orde van grootte van 9-10 000 vogels. Ook hiervoor waren de genoemde gebieden de belangrijkste pleisterplaatsen. Tabel 10 geeft een overzicht

Tabel 9. Aantallen Rotganzen in het Waddengebied in 1980/81. *Numbers of Brent Geese in the Dutch Waddenzee in 1980/81.*

Gebied Area	14 sep	9 nov	10 jan	8 mrt	2 mei
Texel	0	3 880	4 200	3 520	8 000
Vlieland	0	1 760	530	500	1 050
Terschelling	5	3 020	3 430	7 630	14 100
Griend	17	?	30	65	200
Ameland	4	2 240	4 520	?	1 380
Schiermonnikoog	3	1 000	250	2 510	3 100
Rottum	?	?	250	?	480
Balgzand/Wieringen	0	1 380	2 060	2 280	1 390
Friese kust	0	1 310	2 250	15 310	14 820
Groningse kust	0	1 290	720	620	3 640
Totaal Total	29	15 900	18 200	32 400	48 200

Tabel 10. Aantallen Rotganzen in het Deltagebied in 1980/81. *Numbers of Brent Geese in the Delta area in 1980/81.*

Gebied Area	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei
Kwade Hoek	—	—	—	300	170	180	300	—	—
Grevelingen ¹⁾	—	520	1 030	970	1 770	560	60*	7*	1 630
Volkerak/Krammer-Mastgat	—	3 140	2 490	2 150	2 350	1 570	2 140	1 190*	850
Oosterschelde	50	5 570	8 230	6 060	4 290	4 530	3 520	2 630	2 320
Veerse Meer	2	5	570	790	500	400	600	400	1 400
Westerschelde	—	—	—	20	—	—	—	—	—
Totaal Total	52	9 240	12 320	10 290	9 080	7 240	6 620*	4 230*	6 200

* telling mogelijk onvolledig; ¹⁾ incl. Noord-Schouwen

van de telresultaten in het Deltagebied. De aantallen in het vroege voorjaar lijken wat lager dan de herfst aantallen. Dit is echter onzeker vanwege mogelijk onvolledige tellingen. Met name de totalen van maart en april zijn wellicht onvolledig, omdat onduidelijk is of de Grevelingen en het Krammer-Volkerakgebied geheel onderzocht zijn. Begin mei waren nog 6200 Rotganzen in Zuidwest-Nederland aanwezig. Tot eind mei verbleven er nog honderden in het Veerse Meer, onder andere 1250 op 24 mei en 600 op 28 mei.

A. M. H. van Haperen

Literatuur

EBBINGE B. S. (in druk). The status of *Branta leucopsis* in 1980/81. *Aquila*.

GANZENWERK GROEP 1981. Resultaten van de ganzen tellingen in Nederland in het winterhalfjaar 1979-80 (6e bericht). *Watervogels* 6: 119-142.

OGILVIE M. A. 1981. Numbers of geese in Britain and Ireland, 1980-1981. *Wildfowl* 32: 172.

PHILIPPONA J. 1979. Het uiteenvallen van het familieverband bij de Kolgans. *Watervogels* 4: 40-43.

PROP J. & VAN EERDEN M. R. 1981. Het voorkomen van trekvogels in het Lauwerszeegebied vanaf de afsluiting in 1969 tot en met 1978. *Limosa* 54: 1-16.

Ganzenwerkgroep Nederland (*Netherlands Goose Working Group*), *Rijksinstituut voor Natuurbeheer*, Postbus 46, 3956 ZR Leersum

Aanvaard voor opname 20 november 1982

